

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

Utrecht, Leidseweg 90

AG APF De Munt B.V.

Datum: 23-10-2019

Projectnummer: 190176.01

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.1	Plangebied	3
1.2	Kwaliteitsborging	7
2	Wettelijk kader	9
2.1	Verboden en zorgplicht	9
2.2	Opzetvereiste	10
2.3	Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing	10
3	Ecologie van soorten	12
3.1	Gierzwaluw	12
3.2	Vleermuizen	12
4	Onderzoekmethodiek	15
4.1	Gierzwaluw	15
4.2	Vleermuizen	15
5	Resultaten	18
5.1	Gierzwaluw	18
5.2	Vleermuizen	19
5.3	Beschermde flora	21
5.4	Aanwezigheid essentiële elementen	23
6	Conclusie en advies	24
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?	24
6.2	Broedperiode en zorgplicht	24
6.3	Vervolgstappen	24

Geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de Leidseweg 90 te Utrecht bevindt zich het Muntgebouw, een monumentaal gebouw waaraan verschillende aanpassingen zullen plaatsvinden. In het kader hiervan wordt het bestemmingsplan voor de locatie gewijzigd.

Voor de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan is het noodzakelijk dat de haalbaarheid ervan wordt aangetoond. Er dient daarom vanuit de ecologie onderzocht te worden of met de ruimtelijke ontwikkelingen die het plan toestaat sprake is van overtreding van de geldende natuurwet- en regelgeving. In dit kader heeft SAB reeds een quick scan natuur (SAB, 2017) uitgevoerd. Uit deze quick scan blijkt dat op voorhand de aanwezigheid van nest- en verblijfplaatsen van verschillende soorten vleermuizen en gierzwaluw niet kan worden uitgesloten. Voorliggende rapportage zet de bevindingen van het nader onderzoek naar deze soorten uiteen.

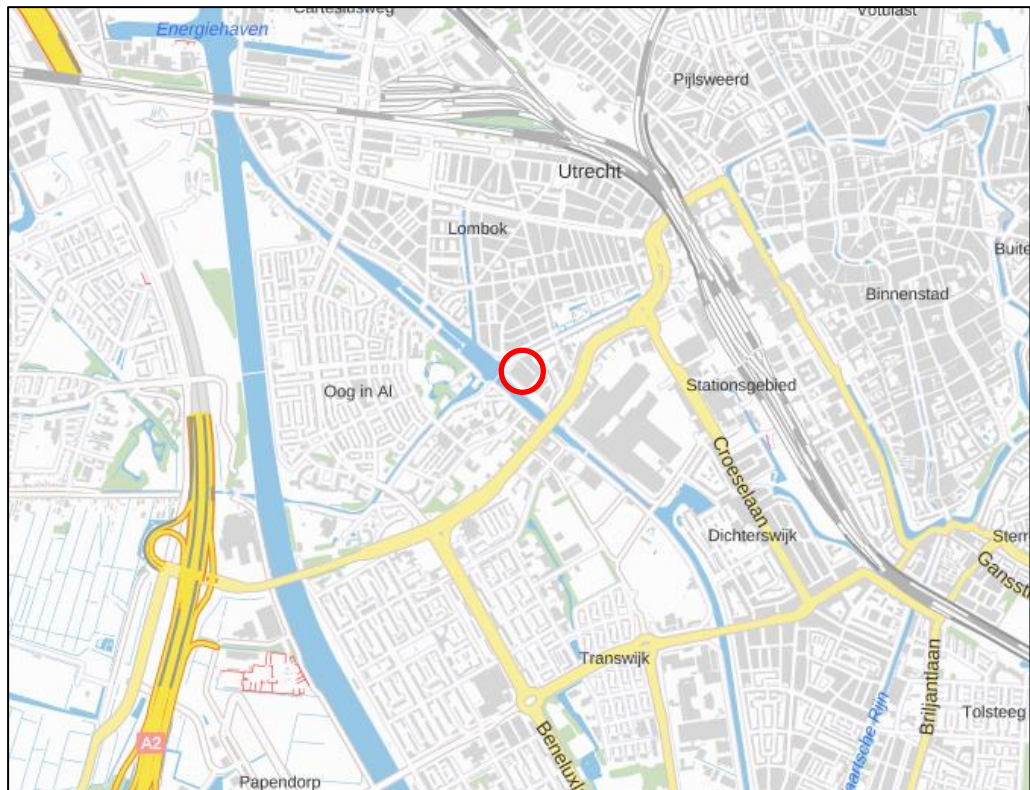
Het doel van het hierna beschreven onderzoek is om de aan- of afwezigheid aan te tonen van voornoemde soorten en om vast te stellen wat de functies van het plangebied en het omliggende terrein voor deze soorten zijn. Uiteindelijk wordt op basis van deze bevindingen een advies uitgebracht over de wettelijke consequenties hiervan en eventuele vervolgstappen die noodzakelijk zijn.

1.1 Plangebied

1.1.1 Huidige situatie

Het plangebied bevindt zich in de kern van Utrecht, in de provincie Utrecht. De directe omgeving van de locatie bestaat uit bebouwd gebied, waar met name woonhuizen aanwezig zijn. Ten westen en zuiden van de locatie liggen twee vaarten. Ten zuiden van het plangebied loopt de Muntkade, ten westen ervan de Leidseweg, ten oosten de Steijnstraat. De bebouwing van de Krugerstraat begrenst de noordzijde.

Navolgende afbeeldingen geven de globale ligging van het plangebied weer.

Topografische kaart met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: AERIUS-Calculator. Bewerking: SAB.

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: AERIUS-Calculator. Bewerking: SAB.

Het plangebied bestaat uit verschillende merendeels monumentale gebouwen. Aan de noordwestzijde van het perceel is een binnenplaats aanwezig. De bodem is hier grotendeels verhard en groen is hier nauwelijks aanwezig, op één boom na. Aan de zuidzijde van het perceel is een tweede open ruimte aanwezig die ook verhard is. Een

deels glazen doorgang verbindt enkele loodsen aan de zuidkant van het perceel met het monumentale gebouw aan de noordwestkant. Aan de buitenzijde van het perceel, aan de noordwestkant, is een grasstrook aanwezig. Ook groeien hier enkele bomen. Navolgende afbeeldingen geven een impressie van het plangebied ten tijde van het veldbezoek voor de quickscan op 20 maart 2019.

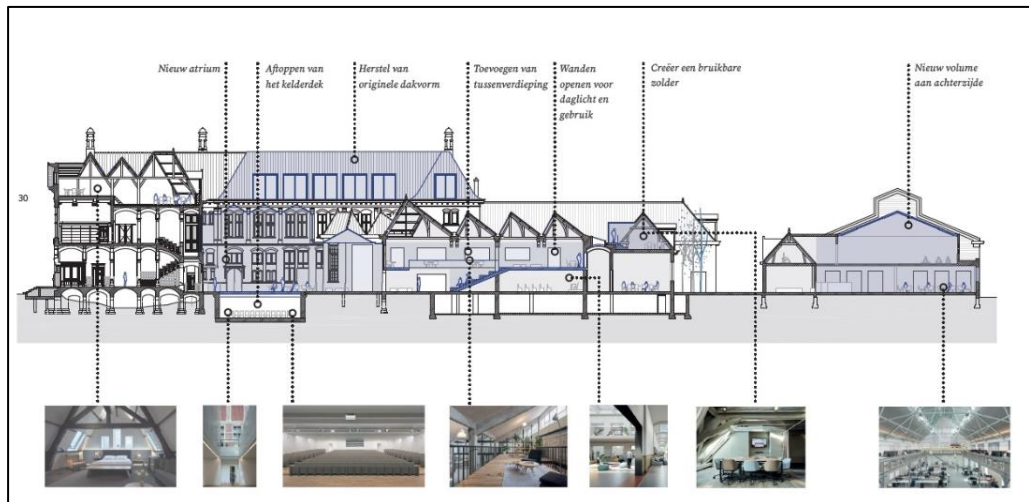

Plangebied ten tijde van het veldbezoek. De bovenste afbeeldingen geven een impressie van de noord- en westkant, met de grasstroken. Linksmidden verbeeldt de glazen doorgang aan de zuidkant van het perceel en rechtsmidden de binnentuin. Op de onderste afbeeldingen zijn de zuidwestelijke gevel en de zuidoostelijke gevel weergegeven.

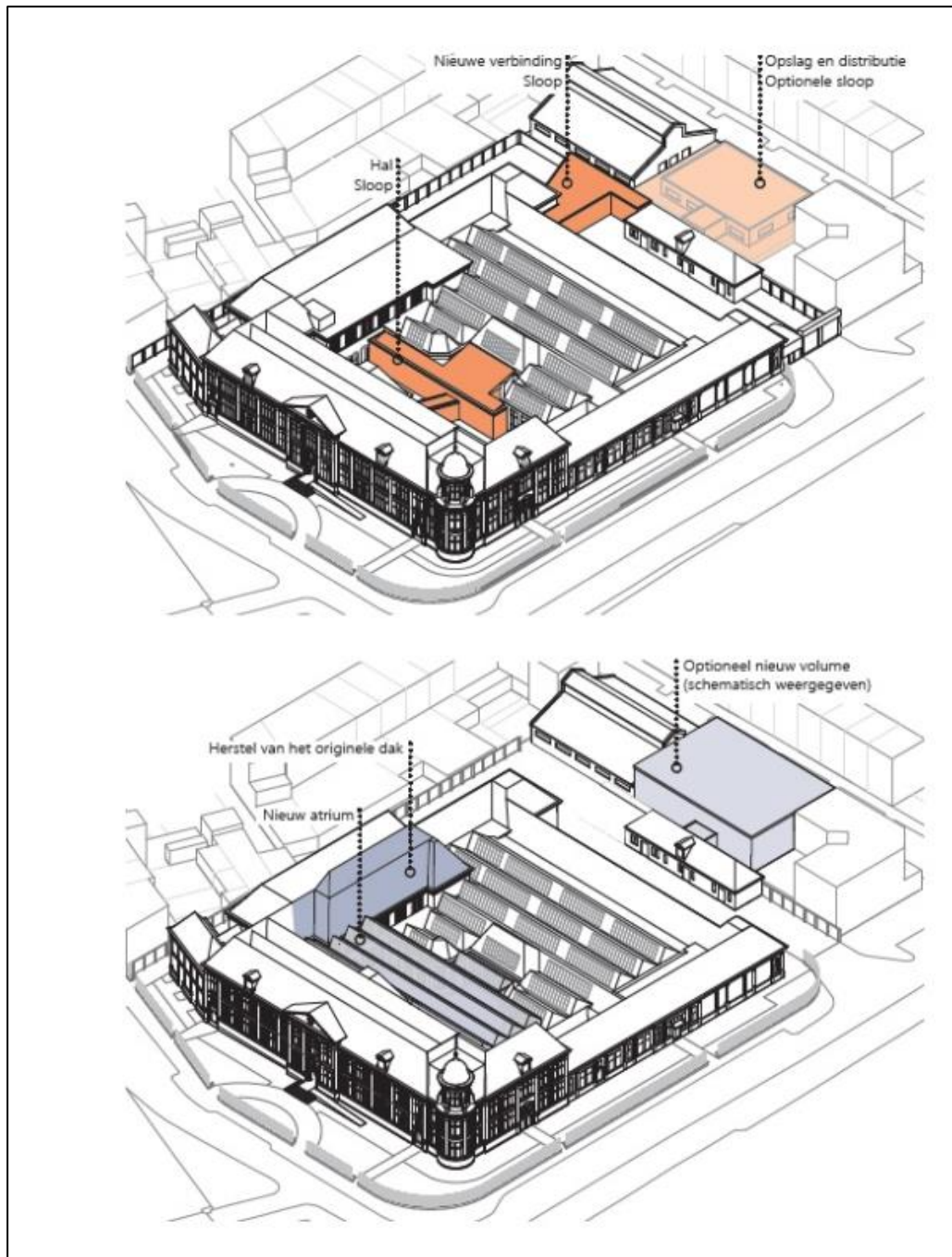
1.1.2 Toekomstige situatie

De exacte voorgenomen plannen zijn ten tijde van het opstellen van de rapportage nog niet vastgesteld. Wel is er al een voorlopig plan voor de werkzaamheden gemaakt. De voorziene werkzaamheden bestaan onder meer uit het overkappen van de binnentuin. Ook zal een hal die hier aanwezig is worden gesloopt. Verder zal de door-

gang tussen het monumentale gebouw en de loodsen aan de zuidkant van het perceel worden gesloopt. Mogelijk wordt ook één van de loodsen aan de zuidzijde van het perceel gesloopt. Verder vinden mogelijk interne werkzaamheden plaats aan de zolders aan de zuidoost- en noordoostkant van het monumentale gebouw. Verder vinden er mogelijk kleine aanpassingen plaats aan de zuidwestelijke gevel van het monumentale gebouw, waarbij de daar aanwezige deuren kunnen worden verbreed. Onderstaande afbeeldingen geven de voorziene werkzaamheden weer.

Dwarsdoorsnede met een overzicht van de voorziene werkzaamheden

Overzicht van voorziene werkzaamheden

1.2 Kwaliteitsborging

Kwaliteit van het ecologisch onderzoek en het geleverde product staat bij SAB hoog in het vaandel. Mede daarom zijn wij aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Om te allen tijde aan onze standaard te voldoen, hanteren wij de volgende werkwijze:

- Het onderzoek wordt uitgevoerd conform geldige onderzoeksprotocollen, zoals het vleermuisprotocol (2017), de kennisdocumenten van BIJ12 (2017) en de soortinventarisatieprotocollen van het NGB (2017).

- Het afwijken van de protocollen vindt enkel plaats indien dit ecologisch goed te onderbouwen en te rechtvaardigen is.
- Het onderzoek wordt enkel uitgevoerd door deskundigen op het gebied van de betreffende soorten. Ecologen in opleiding tot deskundige zijn tijdens veldonderzoek altijd onder begeleiding van een deskundige. Onder een ecologisch deskundige verstaan we iemand met aantoonbare ervaring en kennis op het gebied van soortspecifieke ecologie en die voldoet aan één of meerdere van onderstaande punten (www.rvo.nl):
 - 1 Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
 - 2 Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
 - 3 Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
 - 4 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
 - 5 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming van de Nederlandse natuur.
- Nadat het eerste conceptrapport gereed is, beoordeelt een collega het rapport op inhoud en vorm. De auteur verwerkt de geplaatste opmerkingen of bespreekt deze met de beoordelaar om zo tot een eensluidend advies te komen.

2 Wettelijk kader

De bescherming van dier- en plantensoorten is geregeld in de Wet natuurbescherming (wetten.overheid.nl). De artikelen waarin in dit hoofdstuk naar wordt verwezen, komen allen uit deze wet.

2.1 Verboden en zorgplicht

Voor een aantal soorten is door middel van verboden een beschermingsregime opgenomen. Er is een apart beschermingsregime voor vogelrichtlijnsoorten (artikelen 3.1 tot en met 3.4), voor habitatrichtlijnsoorten (artikelen 3.5 tot en met 3.9) en voor andere soorten (artikelen 3.10 en 3.11).

Naast de beschermde dier- en plantensoorten geldt op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming voor al de in het wild levende soorten ook een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zo veel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2.1.1 *Vogelrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.1: het is verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen, het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze soorten te beschadigen of te vernielen of nesten van vogels weg te nemen. Ook is het verboden deze soorten opzettelijk te storen wanneer dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort.

De verboden in de wet zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Daarnaast zijn van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd, dus ook als ze niet als broedlocatie worden gebruikt. Het betreft dan over het algemeen soorten die hun nest het gehele jaar als verblijfplaats gebruiken of soorten die niet of nauwelijks in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

2.1.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.5: het is verboden om soorten van de Habitatrichtlijn en van de verdragen van Bonn en Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren, om eieren opzettelijk te vernielen, om voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om planten van de Habitatrichtlijn en van het verdrag van Bern opzettelijk te onwortelen of te vernielen.

2.1.3 Andere soorten

Naast de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten worden in de wet nog een aantal andere dier- en plantensoorten beschermd. Voor deze soorten zijn bij ruimtelijke ingrepen de volgende verboden relevant, zoals is weergegeven in artikel 3.10: het is verboden de beschermde diersoorten opzettelijk te doden of te vangen en om de vaste voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en het is verboden om de beschermde plantensoorten opzettelijk te plukken, onwortelen of te vernielen.

2.2 Opzetvereiste

Bij veel van de hierboven genoemde verboden is er sprake van een opzetvereiste. Zo is het verboden om vogelnesten *opzettelijk* te beschadigen. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert (Europese Commissie, 2007). Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet is iemand die in het voorjaar een boom omzaagt en daarbij 'per ongeluk' een vogelnest beschadigt. De persoon had niet de opzet dit nest te beschadigen. Maar in de broedtijd van vogels is er wel een aanzienlijke kans dat er in een boom een vogel nestelt. Er kan daarom toch sprake zijn van opzettelijke beschadiging van het nest; voorwaardelijke opzet.

2.3 Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing

Provinciale Staten kunnen in een verordening een vrijstelling verlenen van de bovenstaande verboden (artikel 3.10, lid 2). De provincie Utrecht heeft besloten voor een aantal algemeen voorkomende zoogdiersoorten en amfibieën een vrijstelling te verlenen, voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en voor handelingen in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Het betreft de soorten aardmuis, bosmuis, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, haas, hermelijn, huisspitsmuis, konijn, ondergrondse woelmuis, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, wezel, woelrat, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, meerkikker en middelste groene kikker.

Daarnaast zijn de in paragraaf 2.1.1 beschreven verboden niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode (artikel 3.31). Gedragscodes kunnen daarbij zowel gebruikt worden voor de omgang met de Vogelrichtlijnsoorten, de Habitatrichtlijnsoorten als de andere beschermde soorten. Wel geldt voor de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten de aanvullende eis dat de handelingen die men uitvoert een wettelijk belang dienen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (artikel 3.31, lid 1 onder d). Het gaat dan onder meer om handelingen in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten, wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, onder bepaalde voorwaarde een ontheffing verlenen van de verboden (artikel 3.8 lid 1 en artikel 3.10 lid 2). Ook hierbij geldt voor vogelrichtlijnsoorten en ha-

bitatrictlijnsoorten dat aan de handelingen die men verricht een wettelijk belang van de Vogelrichtlijn respectievelijk de Habitatrichtlijn ten grondslag dient te liggen (artikel 3.8 lid 5). Voor de andere beschermde soorten zijn, naast deze wettelijke belangen, ook nog aanvullende belangen geldig (artikel 3.10 lid 2).

3 Ecologie van soorten

3.1 Gierzwaluw

Gierzwaluwen broeden in Nederland in stedelijk gebied. Ze broeden in kolonies, onder daken en in gebouwen. Veel gebruikte nestlocaties zijn onder scheefliggende of kapotte dakpannen, onder nokpannen, in gaten en kieren onder de dakrand en bij dakkapellen, daar waar het zink overloopt van de dakkapel naar de dakpannen. Daarnaast worden soms kunstmatige nestkasten of nestpannen, gaten in muren, gaten achter regenpijpen of ventilatieschachten als broedlocatie gebruikt. Nestlocaties dienen een vrije uitvliegroute op minimaal enkele meters boven de grond te hebben. Dakken dienen verder minimaal een hellingshoek van 45 graden te hebben om als nestlocatie geschikt te zijn (BIJ12, 2017a).

Gierzwaluwen bevinden zich bijna hun hele leven in de lucht. Hun lichaamsbouw is dan ook perfect aangepast aan het vliegen in de lucht. Echter, de vleugels zijn niet gebouwd op het uit stilstand opvliegen. Het gevolg is dat gierzwaluwen zich te allen tijde naar beneden moeten kunnen laten vallen om in de vleugels te komen en weg te kunnen vliegen. Ook zijn de poten nog maar slecht ontwikkeld, omdat deze weinig worden gebruikt. Vanwege deze beperkingen zijn gierzwaluwen erg conservatief in het innemen van nieuwe broedplaatsen. Ze gebruiken dan ook jaren achtereen dezelfde nestplaats (BIJ12, 2017a).

3.2 Vleermuizen

Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden nemen hierin een centrale plaats in. Deze worden hieronder besproken.

3.2.1 Verblijfplaats

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen (BIJ12, 2017c). Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 60 vrouwtjes (Dietz et al., 2011).

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn geen grote groepen vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met

daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen (www.vleermuis.net). Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren (BIJ12, 2017c). De meervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten trekken weg uit Nederland naar warmere oorden (www.vleermuis.net).

Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en boombewonende soorten als rosse vleermuis en watervleermuis. Daarnaast bestaan soorten die van beide elementen gebruikmaken. Daarbij is ook onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten zoals de gewone dwergvleermuis verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen, etc.). Andere soorten als de rosse vleermuis verblijven jaarrond in bomen (in holten, hollen en achter loshangend schors). De watervleermuis overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders en verblijft in de zomerperiode in boomholten (Dietz et al., 2011; Zoogdiervereniging en Probos, 2012).

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld (www.vleermuis.net). Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 kilometer bijeen (BIJ12, 2017c). Bij grotere vleermuissoorten als de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter (BIJ12, 2017d).

3.2.2 Vliegroutes

Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Bepaalde vleermuissoorten, zoals de gewone dwergvleermuis, gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing zijn hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie (www.vleermuizenindestad.nl, Limpens et al., 2004).

3.2.3 Foerageergebied

Vleermuizen gebruiken verschillende typen gebieden om voedsel te vinden. Hiertoe heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen (BIJ12, 2017c). De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven opener terrein. De watervleermuis foerageert meestal boven open water (www.vleermuizenindestad.nl).

3.2.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap (www.vleermuizenindestad.nl). zie onderstaand tijdschema.

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
activiteit	winterslaap			migratie		kraamtijd		paartijd / migratie			winterslaap	
functie	winterverblijf			tussen- verblijf		kraamverblijfplaats / zomerverblijfplaats		paarverblijfplaats			winter- verblijfplaats	

Jaarcyclus van vleermuizen. Bron: Zoogdiervereniging

4 Onderzoeksmethodiek

4.1 Gierzwaluw

Het onderzoek om aan- of afwezigheid van nesten van gierzwaluwen aan te tonen is uitgevoerd conform het kennisdocument Gierzwaluw (BIJ12, 2017a). Het voldoet dan ook aan de volgende voorwaarden:

- minimaal drie inventarisatiemomenten met een tussenliggende periode van minimaal 10 dagen;
- in de periode van 1 juni tot en met 15 juli;
- waarvan minimaal één inventarisatie tussen 20 juni en 7 juli;
- van twee uur voor zonsondergang tot zonsondergang;
- tijdens goede weersomstandigheden (droog, niet te veel wind).

Gezien de grootte van het plangebied is ervoor gekozen om de locatie van de nesten te bepalen door middel van het waarnemen van in- en uitvliegende gierzwaluwen. Dergelijke nestlocatietellingen leveren de beste resultaten op. Hierbij is 15 tot 30 minuten gepost per strategisch gekozen plek, van waaruit verschillende potentiële nestlocaties overzien kunnen worden. Alle in- en uitvliegende gierzwaluwen zijn genoteerd en de locaties zijn op een kaart bijgehouden. Naast in- en uitvliegende individuen zijn ook laagvliegende, luid roepende vogels genoteerd. Dit gedrag duidt er namelijk op dat een nestlocatie in de buurt aanwezig is (BIJ12, 2017a). Daarnaast is ook bijgehouden hoeveel gierzwaluwen maximaal hoog boven en in de omgeving van het plangebied rondvliegen.

De veldbezoeken zijn uitgevoerd op 14 juni, 27 juni en 10 juli. Onderzoeken zijn uitgevoerd door twee deskundige onderzoekers.

De afwezigheid van broedende gierzwaluwen is met bovengenoemde methode voldoende aannemelijk gemaakt als er geen waarnemingen zijn verricht die duiden op de aanwezigheid van een nest.

4.2 Vleermuizen

4.2.1 *Onderzochte soorten, functies en onderzoeksomstandigheden*

Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2017 (Netwerk Groene Bureaus, 2017). Om aan deze richtlijnen te kunnen voldoen is allereerst beoordeeld welke vleermuissoorten mogelijk in het plangebied voor kunnen komen en welke functies het voor deze soorten kan vervullen. Deze beoordeling is gebaseerd op de bekende verspreiding van in Nederland voorkomende vleermuizen, de ecologie van de soorten en de aangetroffen situatie. In navolgend overzicht is deze beoordeling uiteengezet.

Beoordeling van mogelijk aanwezige soorten en de functies die de situatie in het onderzoeksgebied zou kunnen vervullen (x = functie is niet uit te sluiten, - = functie is uit te sluiten).

Vleermuissoort	Kraam- verblijf	Zomer- verblijf	Paarver- blijf	Winterver- blijf	Foerageerge- bied	Vliegrou- te
Gewone dwerg- vleermuis	x	x	x	x	x	-
Ruige dwerg- vleermuis	-	x	x	x	x	-
Laatvlieger	x	x	x	x	x	-
Meervleermuis	x	x	x	-	x	-
Gewone groot- oorvleermuis	-	x	x	-	x	-
Kleine dwerg- vleermuis	x	x	x	x	x	-

De mogelijk aanwezige vleermuissoorten en functies, zoals weergegeven in voorgaand overzicht, zijn in dit onderzoek onderzocht. Om voor deze soorten te voldoen aan de onderzoekseisen van het vleermuisprotocol zijn de veldbezoeken uitgevoerd zoals is weergegeven in navolgende tabel. In deze tabel zijn ook de weersomstandigheden en het aantal onderzoekers weergegeven. Tevens is weergegeven wanneer welke functies zijn onderzocht.

Data, tijden, onderzoeksomstandigheden en onderzochte functies tijdens de uitgevoerde onderzoeken.

Veldonderzoeksdata	22-05-2019	23-05-2019	27-06-2019	28-08-2019	18-09-2019
Zon op	05:27	05:27	05:23	06:42	07:15
Zon onder	21:49	21:49	22:05	20:32	19:45
Tijd (start)	02:27	21:30	22:00	00:00	20:45
Tijd (eind)	05:30	23:49	00:35	02:00	22:45
Temperatuur (°C)	21-22	18	19	17	16
Windkracht (Bft)	1-2	2-3	3	1	1-2
Neerslag	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen
Weersomstandigheden	Goed	Goed	Goed	Goed	Goed
Aantal onderzoekers	2	4	4	2	2
Onderzochte soorten	Alle exclusief laatvlieger	Laatvlieger	Alle	Alle	Alle
Onderzochte Functies					
Kraamverblijfplaatsen	x	x	x		
Zomerverblijfplaatsen	x	x	x		
Paarverblijfplaatsen				x	x
Massawinterverblijf				x	x
Foerageergebied	x	x	x	x	x
Vliegroutes	x	x	x	x	x

Voor de meervleermuis voldoet het paarverblijfonderzoek niet aan het vleermuisprotocol. Voor de meervleermuis geldt dat deze soort zeer honkvast is voor wat betreft hun verblijfplaatsen (Haarsma, 2011). Alle paarverblijfplaatsen worden daarbij ook in de kraamperiode gebruikt. In dit geval zijn tijdens de kraamperiode geen meervleermuizen in het plangebied waargenomen. Daarom is paarverblijfonderzoek naar deze soort niet noodzakelijk.

4.2.2 Methode

De onderzoekers hebben zich gedurende het veldonderzoek over het onderzoeksgebied verspreid en gezocht naar vleermuizen door middel van zichtwaarnemingen en het gebruik van batdetectors. Navolgende waarnemingen zijn belangrijk en zijn in ieder geval genoteerd:

- Vleermuizen die in of uit een gebouw, boom, etc. vliegen. Dit wijst op de aanwezigheid van een verblijfplaats;
- Zwermgedrag; vleermuizen die een tijdje en op een typische manier op een bepaalde plek rondvliegen. Vaak met meerdere vleermuizen, maar kan ook alleen. Dit kan duiden op een verblijfplaats.
- Paargedrag, zoals baltsactiviteit van mannelijke vleermuizen. Dit kan bijvoorbeeld wijzen op de aanwezigheid van een paarterritorium en paarverblijfplaatsen.
- Foeragerende vleermuizen. Hierbij is van belang hoeveel vleermuizen foerageren en of nog andere functies in de buurt aanwezig zijn. Op basis van deze waarnemingen is bepaald of sprake is van essentieel foerageergebied.
- Meerdere vleermuizen die een bepaalde route vliegen. Dan is meestal sprake van een vliegroute van vleermuizen. Op basis van deze waarnemingen en een inschatting van de omgeving is bepaald of sprake is van een essentiële vliegroute.

4.2.3 Batdetectors

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors. In dit onderzoek zijn de typen Petterson D240X, Petterson M500 en Batlogger M gebruikt. Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van deze detectoren kunnen opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van computerprogramma's. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

4.2.4 Weersomstandigheden

De vleermuisveldbezoeken mogen alleen bij goede weersomstandigheden uitgevoerd worden. Deze eisen zijn ook in het vleermuisprotocol opgenomen. Als de weersomstandigheden onvoldoende zijn, is de vleermuisactiviteit lager dan bij goede weersomstandigheden en geven de waarnemingen geen goed beeld van het vleermuisgebruik van het onderzoeksgebied. In dit geval zijn alle veldbezoeken bij goede weersomstandigheden uitgevoerd. Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

5 Resultaten

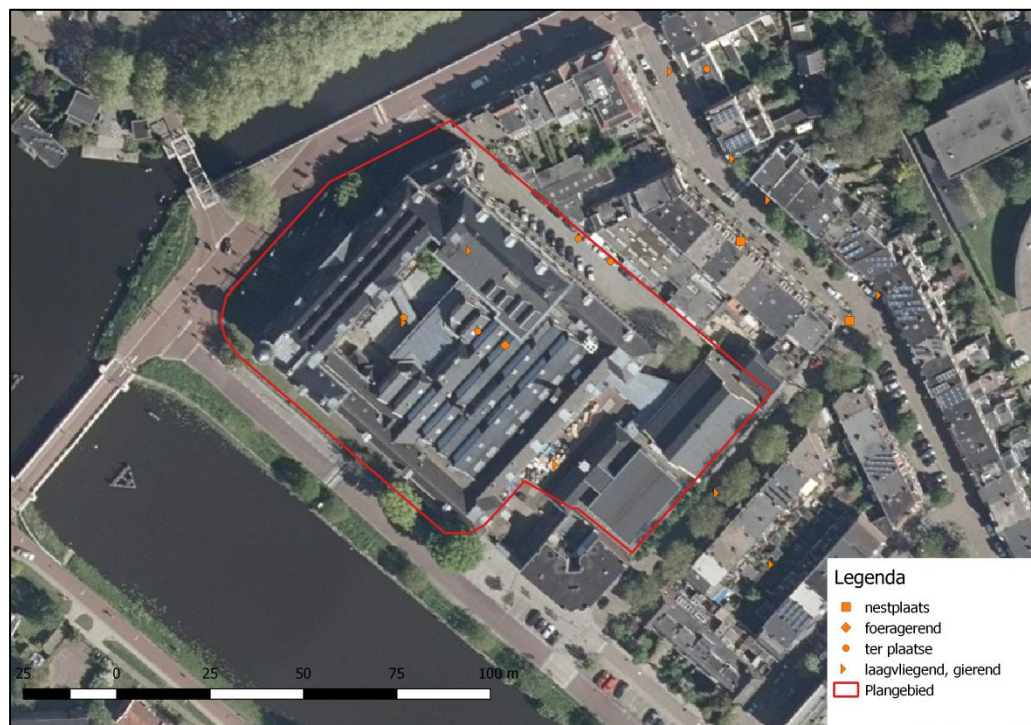
5.1 Gierzwaluw

Op 14 juni is bij het gebouw zelf geen enkele activiteit van gierzwaluwen gezien. In de omgeving vlogen wel heel de avond enkele exemplaren. In de Steijnstraat zijn wel af en toe laagvliegende gierzwaluwen waargenomen. Er zijn daar echter geen invliegende dieren waargenomen.

Op 27 juni was er een vergelijkbaar beeld in de omgeving. Er zijn enkele laagvliegende gierzwaluwen boven het Muntgebouw gezien, maar geen daarvan hadden enige binding met het Muntgebouw getoond en vertrokken duidelijk weer uit het plangebied. Wel is een invliegend exemplaar waargenomen in de Krugerstraat ten noorden van het plangebied.

Op 10 juli is wederom geen binding van gierzwaluwen met het Muntgebouw. Tevens is er wederom een invliegende gierzwaluw waargenomen in de Krugerstraat, maar bij een andere woning. In onderstaande figuur staan de resultaten van het gierzwaluwonderzoek weergegeven.

Tijdens het gierzwaluwonderzoek enkele keren laagvliegende gierzwaluwen boven het plangebied waargenomen. Deze hadden echter duidelijk geen binding met het plangebied, waardoor uitgesloten kan worden dat zich in het plangebied nestlocaties van de gierzwaluw bevinden.

Resultaten van het gierzwaluwonderzoek.

5.2 Vleermuizen

5.2.1 Kraamverblijfonderzoek

Tijdens het ochtendbezoek op 22 mei is het gebied onderzocht op invliegende vleermuizen. Bij dit veldbezoek blijkt dat de loods aan de kant van de Steijnstraat toch niet geschikt is als verblijfplaats voor vleermuizen omdat de begroeiing erg dicht is voor de potentiële invliegopeningen. Tijdens het veldbezoek zijn alleen incidenteel foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Op de binnenplaatsen is vanwege veiligheidsredenen (vooral op de westelijke binnenplaats) veel verlichting aanwezig en daardoor is er weinig activiteit van vleermuizen. Incidenteel zijn foeragerende en overvliegende gewone dwergvleermuizen aanwezig. Er zijn geen invliegende dieren gezien. De laatste vleermuiswaarneming is deze dag om 04:23 uur gedaan en betrof een foeragerende gewone dwergvleermuis.

Tijdens het avondbezoek op 23 mei was de eerste vleermuiswaarneming een uitvliegende gewone dwergvleermuis om 20:17 uur bij de noordoostelijke gevel bij één van de dakkapelletjes van het gebouw. Verder was vooral op de binnenplaatsen meer foerageeractiviteit van gewone dwergvleermuizen en voor een korte tijd ook één ruige dwergvleermuis. Er zijn na de eerste waarneming geen andere uitvliegende vleermuizen waargenomen. In het algemeen was er deze avond niet uitzonderlijk veel activiteit van vleermuizen in het gebied.

Tijdens het avondbezoek van 27 juni zijn vergelijkbare resultaten gevonden met de voorgaande veldbezoeken. De eerste vleermuiswaarneming was een foeragerende gewone dwergvleermuis om 21:34 uur. Er wordt af en toe gefoerageerd boven de binnenplaatsen, maar verder is er relatief weinig activiteit van vleermuizen. Het uitvliegende exemplaar wat op 23 mei werd waargenomen is niet opnieuw gezien. Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van het kraamverblijfonderzoek.

Waarnemingen zomer- en kraamverblijfonderzoek vleermuizen.

5.2.2 Paarverblijfonderzoek

Tijdens het veldbezoek van 28 augustus zijn twee paarterritoria vastgesteld. In het zuidoosten van het plangebied werden regelmatig werfroepjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen in de Steijnstraat, boven de oostelijke binnenplaats en bij de bomen ten zuiden van het plangebied. Er werd tijdens de hele ronde geen binding van de vleermuis met de bebouwing waargenomen. Bij de bebouwing ten oosten van het plangebied werd meer gedrag vertoond wat duidt op een paarverblijfplaats. Het paarterritorium behoort tot een gewone dwergvleermuis met een paarverblijfplaats in één van de woningen ten oosten van het plangebied. De exacte locatie van de paarverblijfplaats is echter niet vastgesteld.

Ten noorden van het plangebied werden regelmatig werfroepjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen in de Krugerstraat. Soms was dit ook te horen ten westen van het plangebied en éénmalig boven de westelijke binnenplaats. De gewone dwergvleermuis vloog slechts incidenteel boven het plangebied, maar veel vaker in de wijk ten noorden hiervan. Daarnaast werd geen binding van de vleermuis met de bebouwing in het plangebied waargenomen, terwijl dit wel werd gezien bij de gebouwen ten noorden van het plangebied. Het is daarom redelijkerwijs vast te stellen dat dit paarterritorium bij een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in een van de woningen ten noorden van het plangebied hoort. Tijdens de rest van het veldbezoek zijn geen andere paarterritoria vastgesteld en werden met enige regelmaat foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen rondom het plangebied.

Op 19 september was er over het algemeen minder vleermuisactiviteit in en rondom het plangebied. In het zuidoostelijke paarterritorium werden geen werfroepjes meer gehoord. In het noordwestelijke territorium werden nog wel werfroepjes waargenomen, echter werd er nog steeds geen binding van de gewone dwergvleermuis aan de bebouwing in het plangebied vertoond. Er zijn daarnaast geen nieuwe paarterritoria vastgesteld.

Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van het paarverblijfonderzoek.

Resultaten paarverblijfonderzoek vleermuizen.

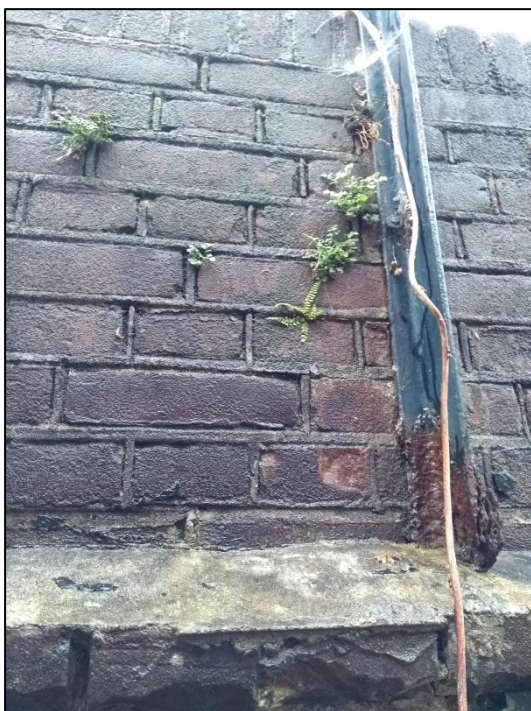
5.2.3 Massawinterverblijfonderzoek

Van de gewone dwergvleermuis is bekend dat deze gebruik maakt van massawinterverblijfplaatsen. Zodra het in de herfst en winter echt koud wordt, trekken de gewone dwergvleermuizen van hun solitaire winterverblijfplaatsen (vaak zijn dit ook zomer-, kraam-, of paarverblijfplaatsen (BIJ12 2017c)) naar massawinterverblijfplaatsen. Zover bekend zijn dit voornamelijk grote, massieve gebouwen, waar ze diep weg kunnen kruipen in diepe spleetvormige ruimten zoals een spouw, dilatatievoeg of hol vloerelement (Brekelmans & Korsten, 2014).

Het gebouw is niet uitzonderlijk hoog en daardoor niet geschikt als massawinterverblijfplaats. Bij toeval heeft het veldbezoek op 28 augustus wel plaatsgevonden op een tijdstip waar ook onderzoek gedaan kan worden naar massawinterverblijfplaatsen. Tijdens het veldbezoek is geen middernachtzwermen waargenomen, wat de conclusie dat het gebouw niet geschikt is als massawinterverblijfplaats ondersteunt.

5.3 Beschermde flora

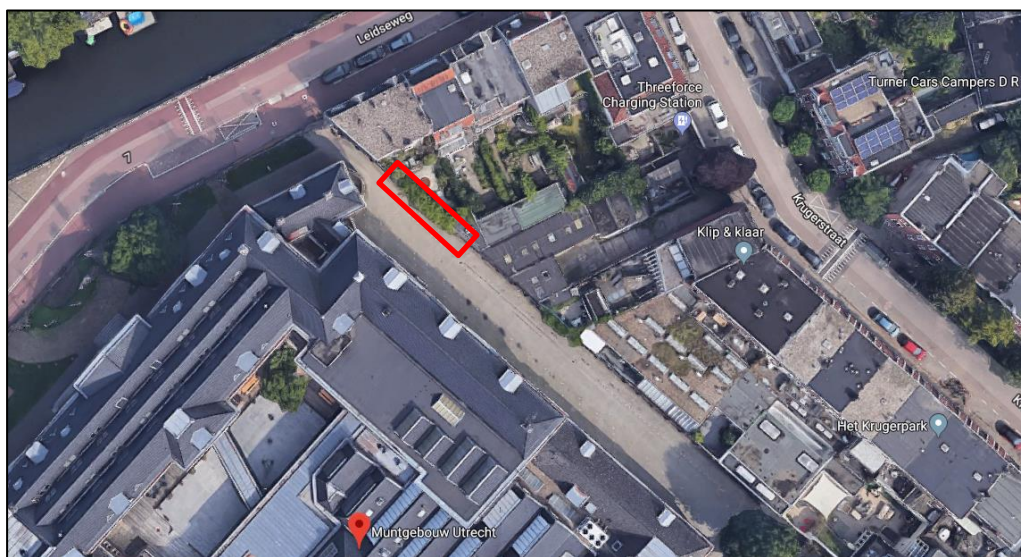
De gemeente Utrecht heeft voor zeldzame flora de 'Utrechtse soortenlijst', waarop een aantal soorten staan die een gemeentelijke bescherming hebben buiten de soorten die beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming. Tijdens één van de veldbezoeken zijn op één van de muren direct ten noorden van het plangebied tongvaren en steenbreekvaren aangetroffen (zie onderstaande afbeeldingen).

Steenbreekvaren

Tongvaren

Locatie van de muur met steenbreekvaren en tongvaren (rood omkaderd).

Aan de muur zijn nu geen werkzaamheden voorzien. Als dit zo blijft, is het dan ook niet nodig mitigerende maatregelen te treffen. Mochten er in de toekomst wel werkzaamheden plaatsvinden aan deze muur, die negatieve gevolgen kunnen hebben voor deze planten, dan dient de werkwijze te worden aangepast. Er dient dan zo gewerkt te worden dat de negatieve effecten niet optreden of zoveel mogelijk worden beperkt. Mocht dat niet mogelijk zijn, dan dient het leefgebied dat verloren gaat gecompenseerd te worden, zo blijkt uit de Utrechtse soortenlijst (gemeente Utrecht 2018).

5.4 Aanwezigheid essentiële elementen

Voor vleermuizen zijn alle vormen van verblijfplaatsen essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het plangebied is één zomer-verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Deze bevindt zich in één van de dakkapellen aan de noordoostgevel van het gebouw. Als werkzaamheden plaats gaan vinden aan deze gevel is het waarschijnlijk dat deze verblijfplaats verloren gaat.

Ook foerageergebieden en vliegroutes kunnen essentiële elementen vormen. In dit geval wordt incidenteel gefoerageerd boven de binnenplaatsen. Daarnaast wordt gefoerageerd bij bomen in de straten rondom het plangebied. Direct bij de vastgestelde zomerverblijfplaats is geen groen aanwezig en hier wordt ook niet gefoerageerd. De vleermuis die gebruikt maakt van deze verblijfplaats maakt dus gebruik van foerageergebied in de verdere omgeving. Er is geen sprake van essentieel foerageergebied in het plangebied.

Tijdens de veldbezoeken zijn geen eenduidige vliegbewegingen van vleermuizen aangetroffen. Er zijn geen duidelijke vliegroutes aanwezig in en rondom het plangebied. Er is dan ook geen sprake van essentieel foerageergebied in het plangebied.

Voor gierzwaluwen zijn alle nestlocaties essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het plangebied zijn geen nesten, en dus geen essentiële elementen voor de gierzwaluw aanwezig.

Tijdens één van de veldbezoeken zijn groeiplaatsen van de steenbreekvaren en de tongvaren. Deze huidige groeiplaatsen (het hele muurdeel) is een essentieel element voor deze soorten.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?

In het plangebied is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van essentiële elementen van vleermuizen en gierzwaluw. Nestplaatsen van de gierzwaluw zijn niet aanwezig in de bebouwing binnen het plangebied. Wel is een zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in het gebouw aangetroffen. Als deze verblijfplaats verloren gaat door de voorgenomen plannen, is een ontheffing Wet natuurbescherming nodig. Momenteel zijn de werkzaamheden nog niet volledig bekend, waardoor niet met zekerheid gezegd kan worden of de verblijfplaats verloren gaat. Wij adviseren de werkzaamheden zo af te stemmen dat de verblijfplaats behouden kan blijven. Zo kan het proces van mitigerende maatregelen en een ontheffingsaanvraag ontlopen worden.

De steenbreekvaren en tongvaren zijn niet beschermd onder de Wet natuurbescherming, waardoor een ontheffing Wet natuurbescherming niet nodig is. Indien de groeiplaatsen van deze soorten wordt aangetast dient echter wel voldaan worden aan het gemeentelijk beleid omtrent de Utrechtse soortenlijst. Daarnaast moet te allen tijde rekening gehouden worden met de zorgplicht en broedende algemene broedvogels.

6.2 Broedperiode en zorgplicht

De zorgplicht van de Wet natuurbescherming is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Als dit leidt tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoort, is een dergelijk nest strikt beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is hiervoor geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming. Wij adviseren daarom om de werkzaamheden buiten de broedperiode te starten.

6.3 Vervolgstappen

- Bepaal in overleg of de verblijfplaats van de vleermuis verloren gaat;
- Indien het verlies van de verblijfplaats niet te voorkomen is moet een ontheffing aangevraagd worden;
- Ten behoeve van de ontheffing dienen dan mitigerende maatregelen getroffen worden;
- Houd rekening met broedende vogels;
- Houd rekening met de zorgplicht.

Geraadpleegde literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocument Gierzwaluw *Apus apus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

Gemeente Utrecht. 2018. Utrechtse soortenlijst. Uitwerking Groenstructuurplan t.b.v. Utrechtse soorten.

SAB, 2019. Quick scan natuur. Utrecht, Leidseweg 90. SAB, Arnhem.

Websites:

www.bij12.nl

www.ndff.nl

www.utrecht.nl

www.rijksoverheid.nl

www.sovon.nl

www.vleermuizenindestad.nl

www.vogelbescherming.nl

www.wetten.nl

www.zoogdiervereniging.nl